

УДК 342.98

ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СУДОВО-ЕКСПЕРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗА ВИДАМИ СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗ

THE FEATURES OF ADMINISTRATIVE REGULATION OF JUDICIAL ACTIVITIES BY TYPES OF JUDICIAL EXAMINATION

Олійник О.О.,

*викладач кафедри права і менеджменту
Миколаївського міжрегіонального інституту розвитку людини «Україна»*

Стаття присвячена висвітленню особливостей адміністративно-правового регулювання судово-експертної діяльності за видами судових експертиз. Автором проаналізовано різні підходи до класифікації судових експертиз. Виявлено, що в Україні практично відсутній ринок приватної експертизи.

Ключові слова: спеціальні знання, експертиза, види експертизи, експерт, адміністративно-правове регулювання, судово-експертна діяльність, законодавство.

Статья посвящена рассмотрению особенностей административно-правового регулирования судебно-экспертной деятельности по видам судебных экспертиз. Автором проанализированы различные подходы к классификации судебных экспертиз. Обнаружено, что в Украине практически отсутствует рынок частной экспертизы.

Ключевые слова: специальные знания, экспертиза, виды экспертизы, эксперт, административно-правовое регулирование, судебно-экспертная деятельность, законодательство.

The article is devoted to the consideration the features of administrative regulation of the judicial activities by types of judicial examinations. The author analyzes the different approaches to the classification of judicial examinations. We found that almost no market of private examinations is in Ukraine.

Key words: specialized knowledge, examination, types of the expertise, expert, administrative regulation, judicial activities, legislation.

Постановка проблеми. Зараз правова система України переживає трансформаційні реформування, це є невід'ємною частиною її руху вперед, адже в державі відбулися перетворення в політичній, економічній, соціальній та інших сферах.

Відповідно до ст. 3 Конституції України, людина, її життя й здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави [1]. Судово-експертна діяльність повинна ефективно проводитися, без порушень прав і свобод людини. Хотілося б акцентувати, що дослідження особливостей адміністративно – правового регулювання судово-експертної діяльності за видами судових експертиз в цьому аспекті має досить важливе значення, дана тематика є досить нагальною.

Стан дослідження. Певні аспекти, що так чи інакше стосуються особливостей адміністративно-правового регулювання судово-експертної діяльності за видами судових експертиз аналізувалися у працях таких учених, як І. А. Алієв, В. П. Бахін, Р. С. Белкін, А. І. Вінберг, А. Б. Габриянчик, Г. Л. Грановський, В. К. Гіжєвський, В. С. Гончаренко, Ф. М. Джавадов, Т. О. Коломєць, О. С. Кофанова, В. О. Коновалової, В. Б. Кисельов, Н. І. Клименко, В. К. Лисиченко, Н. П. Майліс, Н. Т. Малаховська, Л. М. Романенко, О. Р. Росінська, О.В. Ринкова, М. В. Салтевський, О. М. Фількова, В. Ю. Шепітько, В. М. Шерстюк, М. М. Шульга, М. Г. Щербаковський та багатьох інших.

Науковці, імена яких зазначені вище, присвятили свої праці деяким особливостям адміністративно-правового регулювання судово-експертної діяльності за видами судових експертиз. Проте, слід констатувати, що в сучасній науковій літературі комплексне дослідження цієї проблематики ще здійснено не було.

Мета статті полягає у тому, щоб на основі діючого законодавства та думок на цю проблематику вчених виявити особливості адміністративно-правового регулювання судово-експертної діяльності за видами судових експертиз: криміналістична, інженерно-технічна, економічна, товарознавча, експертиза у сфері інтелектуальної власності, психологічна, мистецтвознавча, екологічна.

Виклад основного матеріалу. Теоретичний аналіз особливостей адміністративно-правового регулювання судово-експертної діяльності за видами судових експертиз є основою для подальших наукових розробок у цій сфері, на сучасному етапі розвитку нашої держави.

Наукові й технічні досягнення істотно впливають на всі сфери діяльності людини. Фундаментальні відкриття все ширше втілюються в практику, створюючи додаткові передумови удосконалення прикладних досліджень [2, с. 31]. Це, звичайно, стосується і судових експертиз, методики проведення яких з часом удосконалюються.

Для того, щоб надати нашим думкам послідовний характер, необхідно відтворити логіку включення основних гносеологічних категорій, що беруть участь в організації пізнавального процесу [3, с. 31].

На погляд І. І. Зеленкової та А. В. Кравченка, слово «експерт» походить від латинського *expertus* – досвідчений, обізнаний. Різні правові системи світу по-різному регламентують правове становище експерта. Зокрема, європейська континентальна доктрина визначає правове становище експерта як помічника судді, а англо-американська розглядає експерта як свідка [4, с. 43].

В Україні ст. 1 Закону України «Про судову експертизу» визначено, судово експертиза – це дослідження експертом на основі спеціальних знань матеріальних об'єктів, явищ і процесів, які містять інформацію про обставини справи, що перебуває у провадженні органів дізнання, досудового та судового слідства [5].

Як ми уже згадували в наукових працях, об'єктом адміністративно-правового регулювання судово-експертної діяльності є право фізичних та юридичних осіб на проведення законної, незалежної, об'єктивної і повної судової експертизи на основі спеціальних знань матеріальних об'єктів, явищ і процесів, які містять інформацію про обставини юридичної справи, а також діяльність публічної адміністрації стосовно: особливостей проведення адміністративно-деліктної експертизи, адміністративно-процедурної експертизи та експертизи у справах адміністративного судочинства; забезпечення умов праці судового експерта за місцезнаходженням об'єктів дослідження; створення судово-експертних спеціалізованих установ; забезпечення науково-методичної та організаційно-управлінської діяльності судово-експертних установ; забезпечення організаційно-правових засад діяльності Координаційної Ради з проблем судової експертизи; ведення державного Реєстру атестованих судових експертів; організаційно-правових засад атестації судових експертів; присвоєння кваліфікації судовим експертам з правом проведення певного виду експертизи; організаційно-правових засад діяльності Експертно-кваліфікаційної комісії; організаційно-правових засад здійснення навчання фахівців для спеціалізованих установ, що проводять судові експертизи; забезпечення спеціальної дисциплінарної та адміністративної відповідальності у зазначеній сфері [6, с. 240].

Виходячи з проведеного дослідження, ми констатуємо, що у спеціалізованому законі відсутній розділ, що називається види судових експертиз, проте вони досить чітко прописані в підзаконному нормативно-правовому акті – «Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень» № 53/5, яка затверджена наказом Міністерства юстиції України від 8 січня 1998 року, згідно з ним існують такі види (підвиди) експертиз: криміналістична, інженерно-технічна, економічна, товарознавча, експертиза у сфері інтелектуальної власності, психологічна, мистецтвознавча, екологічна [7].

Існують також і інші приклади класифікації судових експертиз: залежно від характеру вирішуваних завдань дослідження судові експертизи поділяються на: ідентифікаційні, класифікаційні, діагностичні, ситуаційні; за ступенем індивідуалізації висновків щодо досліджуваних об'єктів можуть бути ідентифікаційними і класифікаційними [8, с. 345]; згідно з процесуальним законодавством України експертами виконуються первинні, додаткові, повторні, комісійні та комплексні експертизи тощо [7].

Визначившись з категоріальним апаратом, настав час перейти безпосередньо до дослідження особливостей адміністративно-правового регулювання судово-експертної діяльності за видами судових експертиз, на наш погляд, доречно почати з криміналістичної експертизи.

Судово-експертну діяльність здійснюють державні спеціалізовані установи, а також у випадках і на умовах, визначених цим, судові експерти, які не є працівниками зазначених установ [5].

До державних спеціалізованих установ належать: науково-дослідні установи судових експертиз Міністерства юстиції України; науково-дослідні установи судових експертиз, судово-медичні та судово-психіатричні установи Міністерства охорони здоров'я України; експертні служби Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства оборони України, Служби безпеки України та Державної прикордонної служби України [5].

Виключно державними спеціалізованими установами здійснюється судово-експертна діяльність, пов'язана з проведенням криміналістичних, судово-медичних і судово-психіатричних експертиз [5].

Для проведення деяких видів експертиз, які не здійснюються виключно державними спеціалізованими установами, за рішенням особи або органу, що призначили судову експертизу, можуть залучатися крім судових експертів також інші фахівці з відповідних галузей знань [5].

Як ми бачимо з діючого законодавства криміналістична експертиза здійснюється виключно державними спеціалізованими установами.

Ми повністю солідарні з О. С. Кофановою, що торкалася в своєму дослідженні суміжних з нашими проблем, що результатом проведення будь-якого виду експертиз культурних цінностей є експертний висновок. Якщо за результатами візуальної мистецтвознавчої експертизи об'єктів, заявлених до вивезення, які виготовлені більш ніж 55 років тому, було встановлено, що вони підлягають включенню до

Державного реєстру національного культурного надбання, у висновку державної експертизи обов'язково має бути зазначено про доцільність такого рішення й можливість вивезення їх за межі України [9, с. 32].

На погляд О. В. Ринкової, що досліджувала види судово-екологічної експертизи та завдання, що вирішуються в ході її проведення, нові роди або види експертиз виникають не тільки за рахунок диференціації знань, більш вузької спеціалізації експертів, але і в процесі все більш тісної інтеграції, кінцевим результатом якої є перехід від комплексної експертизи, що виконується на межі двох або більше родів чи видів експертиз, до моно-експертизи з використанням комплексу методів і проведення в межах однієї експертної спеціальності. Прикладом такого злиття є еколого-грунтознавча експертиза, що перебувала раніше на межі двох напрямів екології і ґрунтознавства і на сьогодні набула характеру моно-експертизи, яка здійснюється в межах однієї експертної спеціальності. В організаційному розумінні зазначену експертизу можуть виконувати експерти як відділу судово-екологічної експертизи, так і лабораторії судово-грунтознавчих та біологічних експертиз, які володіють відповідними спеціальними знаннями [10, с. 39].

Висновки. Наведені в цій науковій статті міркування щодо особливостей адміністративно-правового регулювання судово-експертної діяльності за видами судових експертиз дозволяють нам зробити такі узагальнення: у спеціалізованому законі відсутній розділ, що називається види судових експертиз, проте вони досить чітко прописані в підзаконному нормативно-правовому акті – «Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень» № 53/5, яка затверджена наказом Міністерства юстиції України від 8 січня 1998 року, згідно з ним існують такі види (підвиди) експертиз: криміналістична, інженерно-технічна, економічна, товарознавча, експертиза у сфері інтелектуальної власності, психологічна, мистецтвознавча, екологічна (є й інші критерії класифікації експертиз, але вони не входять до сфери наукових інтересів, яка заявлена в цій статті); приватний сектор, практично не допускається, або допускається, але в дуже обмеженій кількості експертиз лише до деяких її видів, як підтвердження цьому слід навести положення з діючого законодавства, що виключно державними спеціалізованими установами здійснюється судово-експертна діяльність, пов'язана з проведенням криміналістичних, судово-медичних і судово-психіатричних експертиз.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДжЕРЕЛ:

1. Конституція України прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Криміналістика. Академічний курс : підручник [Гончаренко В. Г., Бояров В. І., Гончаренко С. В. та ін.]; за ред. С. В. Гончаренко. – Вид. стереотип. – К. : Юрінком Інтер, 2011. – 504 с.
3. Коваль К. П. Об'єкт, предмет, категорії, поняття, дефініції, парадигми як основоположні епістемологічні категоріальні цінності онтогносеологічних моделей права / К. П. Коваль // Адвокат (125), рубрика: наука і практика. – 2011. – № 2. – С. 31–33.
4. Кравченко А. В. Проблемні питання участі експерта в цивільному судочинстві / А. В. Кравченко, І. І. Зеленкова // Адвокат (125). – 2011. – № 12. – С. 43–45.
5. Закон України від 25 лютого 1994 № 4038-XII «Про судову експертизу» : за станом на 1 серпня 2013 р. // Відомості Верховної Ради України – 1994. – № 28. – Ст. 232.

6. Олійник О. О. Судово-експертна діяльність, як об'єкт адміністративно-правового регулювання / О. О. Олійник // Митна справа. – 2012. – № 4 (82). – С. 237–241.
7. Наказ Міністерства юстиції України від 8 жовтня 1998 року № 53/5 «Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень» : за станом на 1 липня 2013 р. : [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України – 24 липня 2013. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98> – Назва з екрану.
8. Ляш А. О. Криміналістика : навчальний посібник для дистанційного навчання / А. О. Ляш, В. М. Абрамова – К. : Видавництво Університету «Україна», 2007. – 534 с.
9. Кофанова О. С. Правові підстави та особливості призначення судових експертиз для дослідження культурних цінностей / О. С. Кофанова // Адвокат (120). – 2010. – № 9. – С. 38–42.
10. Ринкова О. В. Види судово-екологічної експертизи та завдання, що вирішуються в ході її проведення / О. В. Ринкова // Адвокат (132). – 2011. – № 9. – С. 34–39.